

یادداشت

دستگیری وهمدلی در سیره امام علی (ع)

[محمدبانیانی - پژوهشگر دینی] در پس هر حادثه و بحرانی، مشکلات فراوانی به بار می‌آید که از جمله ناگوارترین این مسائل، صدمات اقتصادی است. این مشکلات، قطعاً با همدلی مردم و همیاری مسئولان جامعه، قابل حل است اما این همدلی و همیاری چگونه باید باشد؟

بدون شک، بهترین الگوی زندگی مومنانه ما مسلمانان، پیشوایان دینی‌اند و در این میان، امام علی (ع) جایگاه ویژه‌ای دارد. یکی از نقاط پر رنگ در سیره ایشان، توجه فوق‌العاده به مسئله فقر و مشکلات اقتصادی جامعه مسلمان است. فقر و تنگدستی یکی از بدترین مشکلات اجتماعی است و امام علی (ع) درباره آن به فرزندانشان می‌فرماید: «فرزندم! من از اینکه روزی فقیر و تهیدست شوی می‌ترسم. از فقر به خدا پناه ببر، چرا که فقر، دین انسان را ناقص و عقل را سرگردان می‌کند و عامل دشمنی است.» تنگدستی، شروع دیگر مشکلات اجتماعی است، زیرا عقل و دین انسان‌ها را مختل می‌کند و انسانی که نتواند از عقل و دینش بهره کافی ببرد، چه تعهدی برای رفتار مناسب اجتماعی دارد؟

بخش اصلی حل مشکلات اقتصادی، به عهده مسئولان و حاکمان جامعه است؛ چرا که بیت‌المال و منافع عمومی جامعه در اختیار آنان بوده و انتخاب شده‌اند تا رفاه اقتصادی مردم را تأمین کنند. در سیره سیاسی امام علی (ع)، علاوه بر آن مقداری که از بیت‌المال به صورت مساوی به همه مردم جامعه پرداخت می‌شد، سهم مجزایی نیز وجود داشت که به وسیله آن نیازهای از کار افتادگان به علت پیری، بیماری، معلولیت یا ورشکستگی برطرف می‌شد. حکایت معروفی است که امام علی (ع) در زمان حکومت خود، روزی پیرمردی را دید که از مردم تقاضای پول و کمک می‌کرد. حضرت از همراهان خود درباره آن پیرمرد پرسید. گفتند: او پیرمردی مسیحی است و قبلاً کارگری می‌کرد اما خیلی پراور ناتوان شده و دیگر کسی او را برای کارگری به کار نمی‌گیرد. امام فرمود: «تا جوان بود از او کار کشیدید و حالا که ناتوان شده او را محروم می‌کنید! از بیت‌المال به او انفاق و کمک کنید.»

هر چند بار اصلی رفع محرومیت‌ها بر دوش طبقه حاکم است اما نقش پررنگ همدلی‌های مردمی هرگز قابل انکار نیست و این دو با هم گره خورده‌اند. در سیره علمی حضرت می‌بینیم که ایشان در ماجرای نزول سوره هل اتی، سختی گرسنگی و تشنگی را برای خود و خانواده‌شان به جان می‌خرند تا بتوانند سه انسان نیازمند را خوشحال کنند. ابن‌ابی‌الحدید درباره آن حضرت می‌نویسد: «علی (ع) روزها روزه می‌گرفت و خوراک خود را به دیگران می‌داد و با دست خویش نخلستان‌های برخی از مناطق یهودی‌نشین را آبیاری می‌کرد. دست‌هایشان در اثر آب‌کشی آبله می‌زد، اما درآمد خود را به مستمندان می‌داد.»

گزارش‌های تاریخی بسیاری وجود دارد که ایشان قنات‌ها، چاه‌ها و نخلستان‌هایی را با دست خویش احداث می‌کردند و درآمد آن را وقف محرومیت‌زدایی از مردم جامعه می‌کردند. در روایات داریم که درآمد املاک آن حضرت در یک سال، حدود ۴۰ هزار دینار بود اما ایشان همه آن را صدقه داد، به طوری که پس از آن چون کل درآمد یک ساله خود را صدقه داده بود، هیچ پولی در بساط نداشت و به بازار رفت تا شمشیر خود را بفروشد. به ایشان گفتند شما که ۴۰ هزار دینار صدقه دادی، چرا دیگر به فروش شمشیر روی آورده‌ای؟ فرمودند: «اگر به اندازه شام امشب غذا داشتیم، هرگز شمشیر خود را نمی‌فروختم!» حال ممکن است برای همه مقدور نباشد در حد ایشان از خودگذشتگی کنند اما در نیکوکاری و دستگیری از مستمندان، نباید از کم بودن و کوچک بودن کمک ترسید. امام علی (ع) می‌فرماید: «کار نیک به جا آورد و آن را هر مقدار که باشد کوچک‌نشانم، زیرا کوچک آن بزرگ و اندک آن فراوان است و کسی از شما نکوید که دیگری در انجام کار نیک از من سزاوارتر است!»

در روایات بسیاری به دستگیری از همسایگان، یتیمان، پیران و ضعیفان توصیه شده است. امام علی (ع) در این باره می‌فرماید: «هر کس که خداوند مالی را به او ببخشد، باید به خویشاوند خود بخشش کند و سفره‌های میهمانی بگستراند، از آن به نیازمندان و بدهکاران بپردازد و برای به دست آوردن ثواب الهی در برابر پرداخت حقوق الهی شکیبایی ورزد.» انفاق، زکات و خمس از جمله ابزارهایی است که دین به منظور رفع نیاز اقتصادی مستضعفان پیش‌بینی کرده است. از دیدگاه امام علی (ع)، خداوند بر مردم جامعه و ثروتمندان واجب کرده است که بخشی از اموال خود را برای دستگیری از مستمندان هزینه کنند و می‌فرماید: «اگر نیازمندان، گرسنه یا عریان باشند، به سبب خودداری ثروتمندان [از انفاق] است و خداوند از آنها در روز قیامت حساب می‌کشد و مجازات می‌کند.»

همچنین باید به این نکته اشاره کرد که همدلی و دستگیری از ضعیفان، فقط به وسیله اهدای بسته‌های مالی و نقدی نیست بلکه می‌توان با احتکار و گران نکردن کالاها نیز بخشی از فشارهای اقتصادی را کاهش داد. نکته مهم دیگر، حفظ شأن و کرامت نیازمندان است و باید به گونه‌ای به آنان کمک کرد که ذره‌ای آبرو و عزت شخص مستمند خدشه‌دار نشود.

امید است که امام علی (ع) را در این روزهای سخت‌الگوی خود قرار دهیم و به پیروی از ایشان، نیازمندان جامعه را فراموش نکنیم، چرا که سعادت دنیا و آخرت همه ما وابستگی بسیاری به وضعیت اقتصادی جامعه ما دارد. □

سعید غلامحسینی / شهرود

واکاو تأثیر مفاهیم دینی در ارتقای فعالیت‌های اجتماعی در گفت‌وگو با کارشناسان دینی

شب قدر؛ فرصتی برای تغییر

[حسام خراسانی] ترویج فرهنگ داوطلبانه در مشارکت‌های اجتماعی نیازمند الگوسازی صحیح بومی است که باید با توجه به فرهنگ ملی و دینی در آن مسیر حرکت کرد. «شهرود» به همین منظور در آستانه فرارسیدن شهادت مولای متقیان امام علی (ع) و لیالی قدر به بررسی و واکاو تأثیر گفتار و سیره این امام معصوم (ع) در گسترش فعالیت‌های داوطلبانه و مشارکت‌های اجتماعی در نهادهای خدمت‌رسان همچون جمعیت هلال‌احمر پرداخته است. کارشناسان دینی حوزه نمایندگی ولی فقیه در جمعیت هلال‌احمر در گفت‌وگو با «شهرود» ضمن اشاره به برخی از فعالیت‌های این مجموعه با رویکردهای دینی، به بررسی این مهم پرداخته‌اند. آنچه در ادامه می‌آید بخشی از این گزارش است.

معتقد است: «رمضان ماه تزکیه نفس و ماه میهمانی خداوند است، در این ماه پربرکت روزهداران بر سر سفره میهمانی پروردگار نشستند و از فضائل اخلاقی آن بهره‌مند می‌شوند.»

حجت‌الاسلام والمسلمین اسدی با اشاره به منویات رهبر معظم انقلاب مبنی بر طرح قرارگاه رزمایش مواسات و کمک مومنانه ادامه می‌دهد: «به طور مثال در اتفاقات تلخ شیوع کرونا افشار فراوانی از جامعه آسیب‌های مالی دیده‌اند، یکی از عرصه‌های مهم حضور جامعه ایمانی در عرصه‌های اجتماعی تحقق همین کمک مومنانه است.» حجت‌الاسلام والمسلمین اسدالله اسدی جمعیت هلال‌احمر را یکی از نهادهایی عنوان می‌کند که از مصادیق آیه ۱۹ سوره اسرار است که خدا در این آیه می‌فرماید کسی که خواهان آخرت است و برای رسیدن به آن تلاش مومنانه کند، خدای متعال سعی و تلاش او را مورد پاداش قرار می‌دهد. به نگاه این فعال دینی این شب‌ها فرصت مناسبی است برای خودسازی، فرصتی که انسان می‌تواند کاستی‌ها و کمبودهای خود را برطرف کند. باید در این شب‌ها با عاگردن برخی عادات راد خود حذف و بهترین‌ها را جایگزین آنها کنیم، یکی از این عادات خوب تقویت حس همدردی و یاریگری در خود است. بنابه گفته حجت‌الاسلام اسدی جمعیت هلال‌احمر در ماه مبارک رمضان به صورت مجازی به برگزاری جزءخوانی قرآن کریم، تفسیر آیات و آرایه‌های مفاهیم دینی می‌پردازد. مسأله‌ای که می‌تواند باعث ارتقای فرهنگ دینی و مشارکت در جامعه شود.

خدمت به محرومان

این شب‌ها هر گوشه‌ای از شهر نشانه‌ای از دلدادگی است، به هر گوشه از شهر که چشم می‌دوزی و نگاه‌هایت به هر کجای خیره شود، چشم‌هایی پر از اشک می‌بینی، دست‌های بلند شده به سوی آسمان؛ گوش‌هایت هم جز زمزمه و نجوای میان معشوق و عاشق چیز دیگری نمی‌شنود، «آری» همه شهر نشانه‌ای از ماه دلدادگی است؛ ماه میهمانی خدا. هر کس را که می‌بینی به نحوی به راز و نیاز با پروردگار خود پرداخته است؛ ماه «ماه عاشقی» است و حال و هوای همه هم شیداایی. اما داوطلبان و جهادگران با حال و هوای متفاوت حاضرند، حاضر و یاریگر یک «ایا علی» می‌گویند و کار آغاز می‌شود؛ کاری که با تاسی و الگوبرداری از حضرت علی (ع) شکل گرفته است؛ خدمت به محرومان. □

چطور یک طلبه داوطلب شویم

کانون‌های طلاب هلال‌احمر برای جذب، آماده‌سازی و به‌کارگیری طلبه‌های مدارس و حوزه‌های علمیه تشکیل شده‌اند. اعضای کانون‌های طلاب مانند اعضای دیگر سازمان‌ها در طرح‌های مختلف مانند کاروان‌های نیکوکاری، اردوهای آموزشی و امدادی شرکت می‌کنند. اعتماد و اقبال عمومی مردم نسبت به طلاب باعث می‌شود این اعضا بتوانند در دورترین نقاط کشور و روستاها اندیشه نوع‌دوستی و خدمات بشردوستانه را ترویج دهند. اعضای کانون‌های طلاب بعد از بیست‌و‌نُه‌سالگی می‌توانند براساس نیاز با سازمان امدادونجات همکاری کنند و مهارت و آمادگی لازم را برای حضور در حوادث به دست آورند. در حوادثی مثل سیل و زلزله حضور روحانیون در منطقه باعث قوت قلب بازماندگان و اطمینان خاطر آنها نسبت به خاکسپاری صحیح عزیزان‌شان می‌شود. طلاب امدادگر علاوه بر انجام احکام شرعی مورد نیاز در زمان بحران می‌توانند در ارایه خدمات امدادونجات با سازمان همکاری کنند. درحال حاضر بیش از ۲۰۰ کانون طلاب در مدارس و حوزه‌های علمیه کشور تأسیس شده است.

تیتیر خبر این بود: «طلاب یاریگر». عکس هم تصویری از تعدادی از طلاب را نشان می‌دهد که با حضور در یکی از بیمارستان‌های کشور خدمات آرایه می‌کنند. خبر و تصویری که در روزهای اخیر با واکنش‌های بسیاری در شبکه‌های اجتماعی همراه شده است. یکی از کاربران این خدمت‌رسانی داوطلبانه را براساس تکلیف و رسالت ذاتی خود در دفاع از اسلام و برگرفته از تعالی و آموزه‌های دینی و سیره امام علی (ع) عنوان می‌کند. مسأله‌ای که حجت‌الاسلام والمسلمین امیر چهری، مسئول حوزه نمایندگی ولی فقیه در جمعیت هلال‌احمر استان گیلان نیز به آن اشاره دارد. چهری معتقد است که قرآن و سیره معصومین (ع) بهترین الگو برای اقدامات بشردوستانه است. از نگاه این فعال دینی این کتاب آسمانی و این سیره رفتاری برای حمایت از صلح، حقوق اسیر، حقوق مستضعفان، عدالت و نظم‌ستیزی نسخه شفابخش آرایه داده است.

بهره‌گیری از مفاهیم دینی در اندیشه‌های داوطلبانه

تقویت توسعه کانون‌های طلاب و استفاده از ظرفیت‌های دینی آنان در برنامه فرهنگی و امدادی هلال‌احمر و حضور در مجامع داوطلبی براساس مباحث فرهنگی از جمله برنامه‌های صورت‌گرفته در جمعیت هلال‌احمر به منظور ارتقا و توسعه فعالیت داوطلبانه بوده است. انتشار عکس‌هایی از روحانیون خندان و روحانیونی که در فعالیت‌های اجتماعی همراه شده‌اند، در سال‌های جدید در فضای مجازی با بازخورد‌های بسیاری همراه شده است. مشارکت طلاب و روحانیون در مقابله با کرونا نیز موضوعی است که این روزها در میان کاربران فضای مجازی با برداشت‌های مختلفی مواجه شده است. گروه‌های مختلف جهادی در میان طلاب و روحانیون سعی کرده‌اند با برنامه‌ریزی در عرصه پیشگیری و توزیع بسته‌های بهداشتی فعالیت و حضور داشته باشند. بنا به گفته مسئول نمایندگی ولی فقیه در هلال‌احمر گیلان ۱۰۰ طلبه و روحانی در قالب تیم‌های مختلف آماده خدمت‌رسانی به مردم و کادر درمانی استان هستند. حجت‌الاسلام والمسلمین امیر چهری با اشاره به اینکه این تیم‌ها با هماهنگی نهادهای مختلف تبلیغی و فرهنگی استان شکل گرفته‌اند، افزود: «در برنامه‌ریزی‌های صورت‌گرفته مقرر شده است که یک تیم از روحانیون مستقر در بیمارستان‌های رشت احکام شرعی مربوط به جانباختگان کرونایی را انجام دهند.» بنا به گفته حجت‌الاسلام والمسلمین چهری بعد از فتوای رهبر معظم انقلاب مبنی بر لزوم اجرای احکام شرعی برای بیماران جانباخته در بیمارستان‌ها، یک تیم ۱۰۰ نفره از طلاب و روحانیون شهر رشت با هدایت نماینده ولی فقیه در استان تشکیل شد و آنان این مهم را دنبال می‌کنند. این فعال دینی با بیان اینکه این فعالیت‌ها برگرفته از تعالیم دینی و سیره امیرالمؤمنین (ع) است، خاطر نشان کرد: «به امید خدا تا ریشه‌کن شدن بیماری کرونا همکاری و تعاون ادامه خواهد داشت.» چهری در ادامه به فضیلت شب‌های قدر اشاره کرده و ادامه می‌دهد: «یکی از شب‌های مبارک در فرهنگ ناب دینی ما شب قدر است. شب قدر به گونه‌ای است که در چندین آیه به شیعی تعبیر شده که قرآن در آن نزول یافته و از هزاران ماه برتر است. این شب‌ها با شهادت امامی آزاده و عدالت‌طلب همراه شده است که باید به شیوه زندگی ایشان هم توجه ویژه داشته باشیم. امام علی (ع) برای این در این شب‌ها به شهادت رسید که می‌خواست با فسادهایی که در جامعه به وجود آمده بود، مبارزه کند. ایشان نماد صبر، شهادت، عدالت و نوع‌دوستی است، فضایی که باید در جامعه نسبت به ترویج آن کوشید.»

شب‌های قدر فرصتی برای خودسازی

«هر ساله در آستانه فرارسیدن شهادت مولای متقیان علی (ع) و در لیالی قدر طرح‌های کوچ‌گردی به همت خیران کشور اجرا می‌شود. در این طرح‌ها جهادگران مایحتاج تعریف شده در سبد غذایی یک‌ماهه خانواده‌های مستمند را تهیه و در شب شهادت حضرت علی (ع) در میان محرومان توزیع می‌کنند. هم‌اکنون این طرح به عنوان یک آیین جای خود را در میان مردم باز کرده است و به صورت خودجوش خیران آن را اجرا می‌کنند، در جمعیت هلال‌احمر نیز این طرح با عنوان طرح دست‌یار دنبال می‌شود.» موضوعی که حجت‌الاسلام والمسلمین اسدالله اسدی، مسئول دفتر حوزه نمایندگی ولی فقیه در جمعیت هلال‌احمر خراسان رضوی، نیز به آن اشاره دارد. این فعال دینی